

O‘ZBEKISTONDA GANDBOL: TARIXIY ILDIZLAR, SHONLI YO‘L VA ZAMONAVIY TARAQQIYOT

Umarov Muxammadaziz Akramjon o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti

O‘zbekiston tarixi kafedrasi katta o‘qituvchisi

Farg‘ona davlat unversiteti Sport faoliyati fakulteti

qo‘l to‘pi yo‘nalishi 25.163 guruh talabasi

Rafiqov Ro‘zmatjon Raufjon o‘g‘li

Gandbol — jamoaviy sport turlarining eng dinamik va qiziqarlilaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston zaminida ushbu sport turi o‘tgan asrning o‘rtalaridan boshlab o‘z o‘rnini topa boshladi va bugungi kunda o‘zining mustahkam maktabiga ega bo‘lgan sohalardan biriga aylandi.

1. Gandbolning Kirib Kelishi: Ilk Qadamlar (1950-1960 yillar)

O‘zbekistonda gandbolning rasmiy rivojlanish tarixi **1950-yillarning oxiriga** borib taqaladi. Dastlab, ushbu sport turi jismoniy tarbiya institutlari va yirik ishlab chiqarish korxonalari qoshidagi sport klublarida paydo bo‘ldi.

- **Ilk jamoalar:** Toshkent, Samarqand va Farg‘ona kabi yirik shaharlarda talabalar va ishchi yoshlardan iborat dastlabki havaskor jamoalar shakllandi.
- **Ommaviylashuv:** 1960-yillarda maktab va oliy o‘quv yurtlari dasturlariga gandbol elementlarining kiritilishi ushbu sport turining ommaviylashuviga xizmat qildi.
- **Musobaqalar:** 1962-yilda O‘zbekiston chempionati ilk bor o‘tkazildi. Bu davrda asosan "11 ga 11" (katta maydonda) va "7 ga 7" (kichik maydonda) o‘yin turlari parallel ravishda rivojlanib bordi, biroq keyinchalik zamonaviy 7 kishilik gandbol ustunlikka erishdi.

2. Professional Maktabning Shakllanishi (1970-1980 yillar)

Bu davr O‘zbekiston gandbolining "oltin davri" poydevori hisoblanadi. Toshkentning "**Politexnik**" (keyinchalik "Sirdaryo" va boshqa nomlar bilan atalgan) jamoasi sobiq Ittifoq miqyosida tanila boshladi.

Murabbiylik maktabi

O‘zbekistonda professional murabbiylik maktabining shakllanishida **F. Abidov, V. Konoplyov, A. Kaplinskiy** kabi mutaxassislarning hissasi beqiyos. Ular nafaqat taktik o‘yinni, balki kuchli jismoniy tayyorgarlikka asoslangan o‘zbek gandbol uslubini yaratdilar.

Ayollar gandboli

80-yillarda ayollar gandboli ham keskin rivojlandi. Ayniqsa, Farg‘ona va Toshkent viloyati qizlari ittifoq miqyosidagi musobaqalarda sovrinli o‘rinlarni egallay boshladi.

3. Mustaqillik Davri: Yangi Bosqich (1991–2010 yillar)

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, sportning barcha turlari qatori gandbol ham milliy federatsiya sifatida shakllandi. **1992-yilda O‘zbekiston Gandbol Federatsiyasi** tashkil etildi va u Xalqaro Gandbol Federatsiyasi (IHF) hamda Osiyo Gandbol Konfederatsiyasi (AHF) a’ziligiga qabul qilindi.

Xalqaro maydonga chiqish

Mustaqillikning ilk yillarida O‘zbekiston terma jamoalari Osiyo o‘yinlari va Osiyo chempionatlarida muntazam ishtirok eta boshladi.

- **Yoshlar o‘rtasidagi muvaffaqiyatlar:** O‘zbekiston yoshlar terma jamoasi Osiyo qit’asida kuchli beshlikdan joy oldi.
- **Ayollar terma jamoasining yutug‘i:** O‘zbekiston ayollar terma jamoasi bir necha bor Osiyo chempionatlarida kuchli jamoalarga qarshilik ko‘rsatib, jahon chempionatlari saralash bosqichlarida munosib qatnashdi.

4. Zamonaviy Rivojlanish va Islohotlar (2010-yildan bugungi kungacha)

Oxirgi o‘n yillikda hukumat darajasida sportga berilayotgan e’tibor gandbolni yangi bosqichga olib chiqdi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining

sportni rivojlantirish to'g'risidagi qarorlari ijrosi doirasida gandbol infratuzilmasi tubdan yangilandi.

Infratuzilma va moddiy-texnik baza

Bugungi kunda har bir viloyatda zamonaviy yopiq sport majmualari mavjud bo'lib, ular xalqaro andozalardagi gandbol maydonlariga ega. Ayniqsa:

1. **Toshkent shahri:** Universal sport majmualarida xalqaro turnirlar o'tkazilmoqda.
2. **Ixtisoslashtirilgan maktablar:** Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlarida gandbol bo'limlari faoliyat yuritmoqda.

Erishilgan natijalar va tan olinish

- **Klublar o'rtasidagi yutuqlar:** O'zbekistonning "OKMK" (Olmaliq) jamoasi kabi klublar Osiyo chempionlar ligasida muvaffaqiyatli qatnashib kelmoqda.
- **Plyaj gandboli:** O'zbekiston plyaj gandboli bo'yicha ham Osiyoda o'z o'rniga ega bo'lib, bir necha bor sovrindorlar qatoridan joy oldi.
- **Hakamlik:** O'zbekistonlik hakamlar xalqaro toifadagi litsenziyalarga ega bo'lib, nufuzli musobaqalarni boshqarib bormoqda.

5. Gandbolning Hududiy Rivojlanish Xaritasi

O'zbekistonda gandbol faqat poytaxt bilan cheklanib qolmagan. Har bir voha o'ziga xos maktabga ega:

Hudud	Rivojlanish yo'nalishi
Xorazm	Kuchli ayollar jamoalari va yoshlar tayyorlash tizimi.
Namangan	Erkaklar o'rtasidagi shiddatli raqobat va mahalliyashtirish.
Toshkent viloyati	"OKMK" bazasidagi professional klublar va xalqaro tajriba.

Hudud	Rivojlanish yo‘nalishi
Samarqand	Talabalar gandboli va ommaviy sport tadbirlari.

6. Kelajakdagi Vazifalar va Istiqbollar

O‘zbekiston gandbolini yanada yuqori cho‘qqilarga olib chiqish uchun quyidagi ustuvor vazifalar belgilangan:

- **Bolalar gandbolini rivojlantirish:** Maktab yoshidanoq iqtidorli bolalarni saralab olish tizimini (seleksiya) takomillashtirish.
- **Legionerlar va tajriba almashish:** Mahalliy o‘yinчилarni Yevropa va Osiyoning kuchli ligalariga yuborish orqali tajriba orttirish.
- **Raqamlashtirish:** O‘yinlarni tahlil qilishda zamonaviy IT-texnologiyalardan va statistik ma’lumotlardan foydalanish.

Xulosa: O‘zbekistonda gandbol o‘zining 60 yillikdan ortiq tarixiga ega bo‘lib, bu yo‘lda ko‘plab past-balandliklarni bosib o‘tdi. Bugungi kunda davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan yuksak e’tibor va yoshlarning qiziqishi ushbu sport turi yaqin yillarda O‘zbekistonni jahon arenalarida yanada balandroq tanitishiga xizmat qiladi.